

2-3 במרץ 2000

"הארץ"

קטגוריית: חופש ביטוי

דיווח על כנס על גבולות חופש הביטוי ביום לזכרו של יצחק רבין. גביזון הצביעה על בעיות בשימוש בכלים משפטיים להשתקת חופש הביטוי בחברות מקוטבות שיש בהן ניסיון לבטא מחאה פוליטית

"כשהבית בוער צריך לפעול בכלים משפטיים" / משה גורלי

אומר הפרשן משה נגבי בוויכוח עם פרופ' רות גביזון שסבורה כי אין להשתק מילים, אלא להתמודד עם משמעותן בכלים אחרים.

מה הגבול שיש לשים, אם בכלל, לחופש הביטוי? שאלה זו עמדה במרכזו של הדיון המסכם של הכנסת הבינלאומי לציון יום הולדתו ה-78 של יצחק רבין שנערך אמש בבית התפוצות באוניברסיטת ת"א.

"רוצחו של רבין, יגאל עמיר, העיד בוועדת שמגר כי אלמלא הסתת הרבנים לא היה מבצע את הרצח", אמר המשפטן והפרשן משה נגבי, "ואותם רבנים מסיתים עדיין מהלכים חופשי. צריך לייבש את הביצה בה צומחים היגאל עמירים. אלא שרשויות אכיפת החוק, למרות שהן מכירות במגבלות שיש להטיל על חופש הביטוי, לא עושות דבר בגלל שהן פוחדות להתמודד עם חסידיהם של אותם רבנים. דמוקרטיה שמפחדת להתמודד עם מסיתים לרצח ראש ממשלה, תוחלת חייה אינה מלבבת".

לעמדה זו הצטרף עו"ד מיבי מזור. לדידו הגבול עובר במקום שהמלים מקיימות סכנה לזולת. "בפס"ד כהנא, ההיתר לומר דברים מסוכנים הוא מסוכן. אינני מבין איך שופט בבית משפט עליון קבע, בפס"ד אלבה, שהדיון בשאלה מתי מצווה לרצוח גוי ומתי אסור אבל אין להעניש על כך, הוא בכלל לגיטימי כל עוד הוא נשען על ההלכה".

מזור ציטט גם שיר של אורי צבי גרינברג, בו נכלל הביטוי "עצרת בוגדים". "השימוש במונח בגידה כלפי ראשי המדינה הוא מסוכן. הפצת תמונה של ח"כ ערבי עם הכותרת 'סכנה למדינת ישראל' היא הסתה שיש להגבילה".

פרופ' גביזון הציגה עמדה המתנגדת לשימוש בכלים משפטיים נגד ביטויים. "החולשה האמיתית שלנו איננה בתת-אכיפה כפי שטוען נגבי. להפך, שימוש היתר בכלים המשפטיים משתלט ומסרס את ההערכה המוסרית-נורמטיבית שלנו. הסיבה לכך שאין להגביל מלים מסוכנות היא חשיבות הביטוי, לא רק לפרטים אלא גם לחברה. חשוב שנשמע את המלים הקשות ביותר כדי שנוכל להתמודד איתן ועם משמעותן.

"נניח שהיו מפעילים חוקים נגד ביטויים – זה היה מונע את ההסלמה? להפך, העמדה לדין של מנהיגי הימין הייתה מתפרשת כניסיון להשתקם, והייתה רק מעצימה את הבעיה ומתסכלת את הציבור הימני. את רצח רבין ניתן היה למנוע אם השב"כ היה מקפיד לנקות את השטח, שצריך היה להיות סטרילי. ראינו מה קרה עם ההעמדות לדין על ביטויים לאחר הרצח. העמידו לדין דגי רקק ונמושות והוציאו אותם בעונשים מגוחכים".

כל באי הכנס הסכימו שהדרך הטובה ביותר היא חינוך, הסכמה על כללי המשחק, ריסון עצמי, כיבוד הזולת. "גם אני בעד חינוך", סיכם נגבי את המחלוקת, "אבל בינתיים הבית בוער וצריך להפעיל את החוק. וחוף מזה, מה לדה-הומניזציה וגזענות ולחופש הביטוי? בשם החופש הזה מותר לי להגיד שנשים נהנות להיאנס, שהערבים מבינים רק כוח, שראש ממשלה הוא בן-מוות?" עוד השתתפו ח"כ דן מרידור ופרופ' גבי ויימן. ויימן סקר בעגמה את המשתתפים והקהל: "כולנו כאן מעל גיל 40. השיח שמנהלים הצעירים במרחבי האינטרנט הוא שיח חסר גבולות לחלוטין, אין שם דין ואין דיין. אין חוק ואין מגבלות. הכל מותר. ואלה שגדלים על השיח הזה הם המנהיגים והמובילים של המחר".

דן מרידור דיבר על השיח הפוליטי. "חזרנו לדמוקרטיה האתונאית, אלא שהיום לא מדברים אל כמה מאות בכיכר העיר אלא אל מיליונים באמצעות הטלוויזיה. בטלוויזיה חייבים לדחוס מסרים לסיסמאות של 30 שניות ואז בהכרח הדיון הופך שטחי ופופוליסטי. גם תרבות הסקר מרדדת את הדמוקרטיה. נסמכים על סקרים לא רק כדי לדעת איך לדבר אלא גם לדעת מה להגיד. העם מכתוב את התכנים והמנהיגים הופכים ממובילים למובלים. הבעיה הגדולה של מנהיגים היא שאין פתרונות, יש מחירים וצריך לבחור ביניהם".

המשתתפים הביעו התנגדות לרעיון משאל העם על הגולן. הוויכוח על הגולן מקדים את הוויכוח על ירושלים ואז תתלהט המחלוקת שבעתיים. "משאל עם תורם לדה-לגיטימציה של המוסדות הנבחרים ולדמוקרטיה. אם תתקבל עמדה נגד ההסכמים שחתמה עליהם הממשלה, יבואו ויגידו שגם הסכמי אוסלו אינם לגיטימיים בגלל שהעם במשאל יכול היה לקבל עמדה אחרת ובדיעבד, חלילה, אפשר בדרך הזו גם להכשיל את רצח רבין", סיכם נגבי את הסוגיה.